

Project-2032: gelijke kansen als toetssteen

Welke kennis en vaardigheden moeten leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs verworven hebben als ze omstreeks 2032 instromen in het mbo, hbo en w.o.? Uiterlijk in 2017 wil het ministerie van OCW, in antwoord op deze vraag, nieuwe kerndoelen en eindtermen opstellen.¹ Op 1 oktober jongstleden heeft een nationale denktank (het Platform Onderwijs2032) een voorlopig advies gepubliceerd, voortbouwend op de maatschappelijke dialoog die dit jaar op touw is gezet.² Bij wijze van verantwoording is tevens verslag gedaan van de uitkomsten van die dialoog.³ In de komende maanden wordt, wederom in dialoog, de definitieve versie van het advies opgesteld.

*Welke onderwijsdoelen willen we in 2032 bereiken? Dat is een zinledige vraag, zolang men niet specificeert **door wie** de gevraagde onderwijsdoelen bereikt moeten worden. Een betere formulering is: welke onderwijsdoelen willen we dat 90% van het geboortecohort-2014 achttien jaar later, in 2032 dus, minimaal bereikt heeft? En niet minder belangrijk is de intrapolerende vraag: welke onderwijsdoelen willen we dat 90% van het geboortecohort-2014 twaalf jaar later, bij het verlaten van de basisschool in 2026 dus, minimaal bereikt heeft?⁴ Vooralsnog heeft men de beantwoording van deze vraag voor zich uit geschoven. Men beperkt zich tot de stelling dat er een vaste basis van kennis en vaardigheden moet worden gedefinieerd die door iedere leerling bereikt moet worden (p.6 en verder) en dat er ruimte moet worden geschapen opdat hij/zij dat in de loop der jaren in eigen tempo kan realiseren (p.9). Dat geldt onder meer voor de ontwikkeling van de Nederlandse taalbeheersing. Maar op één punt is de nationale denktank onverbiddeijk: tegelijkertijd moet de basisschool, meteen vanaf groep 1, voldoende ruimte scheppen voor de ontwikkeling van de Engelse taalbeheersing (pp.6-7).⁵ De vraag rijst dan of men hiermee geen geweld aandoet aan het gelijkheidskansenbeleid.*

Het lijkt erop dat de nationale denktank op dat punt een blinde vlek heeft. Het idee van Gelijke Kansen, het inlopen van Taal- en Leerachterstanden of het inspelen op de Ontwikkelingsmogelijkheden van het kind, – dergelijke subtiliteiten vallen buiten zijn gezichtsveld. Bij het bespreken van de missie van het basis- en voortgezet onderwijs laat men ook de Emanciperende functie onvermeld die jegens kansarme groepen vervuld moet worden.

Kenmerkend voor het Nederlandse onderwijsbestel is dat de bokken en schapen reeds in de basisschoolperiode worden voorgesorteerd en dat op z'n laatst in de brugklas van het voortgezet onderwijs wordt bepaald wie een dubbeltje en wie een kwartje is.

In een Kamerbrief over het voorkomen, vroegtijdig opsporen en aanpakken van taal- en leerachterstanden bij jonge kinderen, wijst de staatssecretaris (november 2014) op onderwijskundig onderzoek waaruit blijkt dat de omvang van de woordenschat in de Nederlandse taal die leerlingen tot hun achtste levensjaar hebben vergaard, een cruciale factor is voor de gewenste groeispurt van hun Nederlandstalige woordenschat in de daaropvolgende jaren.⁶ Op basis daarvan zet OCW alles op alles om de groei van de woordenschat in de Nederlandse taal bij kinderen tot acht jaar te bevorderen. Wie z'n Nederlandse taalachterstand niet vóór zijn achtste levensjaar inloopt, haalt zich grote leerachterstanden op de hals, uitwerkend in lage CITO-scores in groep 8 en slechte prognoses voor de verdere schoolloopbaan.

Er bestaat in Nederland dus een breed draagvlak voor de stelling dat er vóór en tijdens de basisschoolperiode hard gewerkt moet worden aan het creëren van gelijke kansen, opdat iedere leerling na de basisschool terecht komt in een schoolloopbaan die optimaal recht doet aan zijn of haar talenten en ontwikkelingsmogelijkheden. Dat blijkt ook uit de wijdverbreide initiatieven van basisscholen, gemeenten en rijksoverheid om een verlengde schooldag, een verlengde schoolweek of zomerscholen aan te bieden opdat kinderen hun eventuele taal- en leerachterstanden tijdig kunnen inlopen. Verder kunnen de schakelklassen (en kopklassen voor groep 9) in dit verband genoemd worden.

De basisschoolperiode is dus een complex rangeerterrein om ervoor te zorgen dat iedere leerling in

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijs-2032/inhoud/maatschappelijke-dialoog-over-curriculum>

² <http://ononderwijs2032.nl/wp-content/uploads/2015/09/Hoofdlijn-advies-Een-voorstel-Onderwijs2032.pdf>

³ http://ononderwijs2032.nl/wp-content/uploads/2015/09/150930-Analyse-dialoog-Onderwijs2032_def.pdf

⁴ Vergelijk tabel I, die een overzicht geeft van het bereikte vaardigheidsniveau in 2015 voor wat betreft Nederlandse taal en Rekenen.

⁵ <http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/4153981/2015/10/01/Advies-geef-Engelse-les-al-in-groep-1.dhtml>

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/kamerstukken/2014/11/24/kamerbrief-voortgang-bestuursafspraken-g37-en-afsluiten-convenant-vve> (pp.2-3).

acht jaar in de wagon terecht komt die recht doet aan zijn of haar begaafdheid. Het Nederlandse gelijk-kansenbeleid heeft tot doel te voorkomen dat leerlingen aan het eind van de basisschool in de verkeerde treinwagon zitten: een wagon die in het brugjaar van het voortgezet onderwijs aan de verkeerde trein gekoppeld wordt.

De nationale denktank stelt in zijn voorlopige advies (p.9, eerste kolom) dat alle leerlingen de tijd moeten krijgen die zij nodig hebben om zich de gemeenschappelijke kern aan basiskennis en -vaardigheden eigen te maken, ook al doen sommigen dat in een lager tempo. Met deze ruime formulering laat de denktank de mogelijkheid open dat grote groepen leerlingen de verplichte kennisbasis op het gebied van Nederlandse taal en Rekenen pas tegen het eind van hun middelbareschoolloopbaan onder de knie krijgen. Uit het oogpunt van een rechtvaardig gelijk-kansenbeleid dient zij echter een strengere formulering te kiezen. Het curriculum van de basisschool moet zodanig worden ingericht:

- dat alle leerlingen in de groepen 1 t/m 5 de ruimte krijgen op het gebied van de Nederlandse taal het vaardigheidsniveau (en de woordenschat !) te verwerven die zij nodig hebben om zich in de rest van hun basisschoolloopbaan voorspoedig te ontwikkelen;
- dat aan het inlopen van taalachterstanden op het gebied van de Nederlandse taal de hoogste prioriteit wordt gegeven, gezien het feit dat de beheersing van het Nederlands een noodzakelijke voorwaarde is voor het bereiken van de kerndoelen van het basisonderwijs (óók voor de kerndoelen op bijvoorbeeld het gebied van Rekenen); en
- dat alle leerlingen in de groepen 1 t/m 8 ampele ruimte krijgen zich naar vermogen te kwalificeren voor de ingangseisen die door het voortgezet onderwijs op het gebied van Nederlandse taal en Rekenen worden gesteld, opdat ze na groep 8 in de schoolsoort terecht komen die aan hun intellectuele ontwikkelingsmogelijkheden beantwoordt.

Uiterlijk in december komt het Platform Onderwijs2032 met de definitieve versie van zijn advies over de kerndoelen en eindtermen van het funderend onderwijs anno 2032. Het is gewenst dat de denktank zich daarbij niet blindstaart op de eisen van de Kenniseconomie maar terdege rekening houdt met de belangen van *alle* leerplichtige ingezetenen. De uitgangspunten van het gelijk-kansenbeleid moeten uitdrukkelijk in de adviezen betrokken worden. In een fatsoenlijke samenleving is de emancipatie van kansarme groepen en het creëren van Gelijke Kansen een fundamentele toetssteen voor het onderwijsbeleid inzake het basisonderwijs.

Wes Holleman
 weblog onderwijs 7-10-2015
<http://www.onderwijsethiek.nl>

Tabel I: Welk vaardigheidsniveau hadden de leerlingen uit het reguliere basisonderwijs bereikt toen ze in 2015 deelnamen aan de Eindtoets Basisonderwijs (n = 100% van de betrokken leerlingen)?⁷

Bereikt vaardigheidsniveau	Nederlandse taal		Rekenen
	Lezen	Taalverzorging	
Lager dan minimum-niveau 1F	8%	4%	10%
Minimum-niveau 1F	92%	96%	90%
Streefniveau 2F (Nederlandse taal)	65%	35%	n.v.t.
Streefniveau 1S (Rekenen)	n.v.t.	n.v.t.	44%

Toelichting A: Slechts 86% van de leerlingen uit groep 8 van het *regulier* basisonderwijs hebben deelgenomen aan de Eindtoets Basisonderwijs. Verder zijn de deelnemers uit het *speciaal* basisonderwijs buiten beschouwing gelaten.

Toelichting B: Het streefniveau (2F/1S) is het vaardigheidsniveau dat basisscholieren trachten te bereiken om zich te kwalificeren voor een schoolloopbaan in het vwo, de havo of de mavo.

⁷ Bron: <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/rapporten/2015/09/01/rapportage-referentieniveaus-taal-en-rekenen-2014-2015>